

УДК 808.1:378.016:811.161.2

Січко Ю.А.

РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ РІДНОЇ МОВИ

У статті висвітлюється питання розвитку літературної творчості студентів факультету початкового навчання засобами рідної української мови, яка є чинником відродження національної культури та духовності. Розкривається поняття творчості та літературної творчості як її підвиду, що нерозривно пов'язаний з мовномоторною сприйнятливістю. Акцентується увага на важливості підготовки майбутніх педагогічних кадрів не лише в межах лінгвістичної підготовки студентів з різних мовознавчих розділів. Пропонуються зразки завдань з творчим компонентом, котрі демонструють силу і потенціал рідного слова та багатство його виражальних можливостей.

Ключові слова: рідне слово, українська мова, творчість, літературна творчість, ментальність.

Вивчення курсу "Сучасна українська мова з практикумом" на факультеті початкового навчання не повинно обмежуватися лише лінгвістичною підготовкою студентів з різних мовознавчих розділів, формуванням культури мовлення майбутнього вчителя початкових класів, а перш за все має стати чинником формування національно-мовної особистості, відродження національної культури та духовності, відтворення інтелектуального потенціалу української молоді. Майстерність викладача на занятті з мови полягає головним чином в умілому володінні методикою навчання і виховання, творчому застосуванні народної педагогіки і передового педагогічного досвіду, раціональному керівництві пізнавальною і практичною діяльністю студентів, їх інтелектуальним розвитком, котрий невіддільно пов'язаний зі студентською творчістю.

Мета статті. Розкрити зв'язок між рівнем майстерності педагога та студентською творчістю як передумовою формування професіоналізму.

Виклад основного матеріалу. Природні нахили нерідко рано знаходять себе в зростанні інтересу особистості до певного виду занять. Однак це лише передумови творчих здібностей людини. В реалізації творчих здібностей молоді важливими є соціальні умови, тобто умови, що сприяли б розкриттю, а потім і реалізації творчих здібностей молоді.

Розвиток творчості студентів успішно вирішує проблеми індивідуалізації та диференціації навчання, формування потреби у самореалізації, навичок самоаналізу та творчості, мотивів досягнення мети, вчить робити власні винаходи, відкривати нові факти та явища, допомагає долучитися до науково-дослідницької роботи, настільки необхідної для просування суспільства вперед.

Творчість – діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей (нові твори мистецтва, наукові відкриття, інженерно-технологічні, управлінські чи інші інновації тощо). Необхідними компонентами творчості є фантазія, уява, психологічний зміст якої міститься у створенні образу кінцевого продукту (результату творчості).

Основними формами творчості є: науково-технічна, художня, соціальна.

Серед усіх видів художньої творчості особливе місце посідає *літературна*, що пояснюється унікальною роллю мовлення у життєдіяльності окремої людини і людства в цілому.

Літературна творчість – складання казок, оповідань, віршів, сценаріїв, діалогів тощо – визначається науковцями як самостійний, специфічний та унікальний вид художньої творчості, що втілюється у процесі мовлення. Він характеризується проявом бажання і здібностей, за висловом В. Сухомлинського, "сказати своє слово", виразити своє світобачення через художній текст [2, с. 16].

У педагогічному аспекті важливим є те, що літературна творча діяльність сприяє вихованню емоційно-ціннісного ставлення до світу як особистісної характеристики, яка передбачає здатність людини бути співпричетною до духовного світу іншого. Літературна творчість є не тільки самоціллю, а ще й засобом духовно-творчого розвитку, важливою умовою всебічного гармонійного розвитку особистості [2, с. 16].

Розвиток творчого мислення студентів супроводжується систематизацією мовних засобів. Систематизація формується у них в міру розвитку системності їх мислення, потреб і вмінь групувати мовний матеріал у зв'язку з конкретними і частотними ситуаціями спілкування, виділяти фразеологізми і прислів'я, відбирати, як приклади, типові фрази з найбільш важливих граматичних моделей, звертати увагу на синоніми, антоніми.

Результати розвитку творчого мислення залежать від наявності мовних здібностей – психічних функцій, які забезпечують успішне оволодіння мовною діяльністю на іноземній мові, що впливає на

навчання студентів. Одним з основних компонентів мовних здібностей є мовомоторна сприйнятливості. Вона впливає на вимову окремих звуків мови, на з'єднання фонем, складів і слів, на оволодіння ритмом і інтонацією висловлювання.

Успішність розвитку творчого мислення на заняттях з мови залежить від мовної рефлексії, тобто від того, як студент усвідомлює свою мову, турбується про те, щоб вона була сприйнята співбесідником, представляє собою систему мови в цілому. Щоб усвідомити свою мову, необхідно розвинути мовне мислення, узагальнення мовних форм, диференціація мовних засобів за їх ознаками. Такий підхід по-різному сформований у студентів, і в результаті вони проявляють неоднаковий інтерес до мовних явищ, по-різному можуть формулювати мовні правила, у них спостерігається індивідуально виражене "почуття мови".

Мова – ніби своєрідний мікроскоп, через який людина бачить і відкриває світ таким, яким його закарбовано в етнічній пам'яті. Як неодмінний атрибут нації, як основа національної культури, мова формує своєрідний аналог дійсності, перетворює світ у логічні та образні структури [3].

К.Д. Ушинський писав, що "мова є найкращою характеристикою народу". "Легка, щебетлива, гостра, весела, чемна до зухвалості, пурхаюча, як метелик, мова француза; важка, туманна, заглиблена сама в себе, розрахована мова німця; ясна, стисла, уникаюча всякої неточності, безпосередньо прямує до діла, практична мова британця; співуча, блискотлива, барвіста, образна мова італійця; нескінченно струмуюча, схвильована внутрішнім почуттям піднесення і зрідка переривана гучними сплесками мова слов'янина, – краще всіх можливих характеристик, краще самої історії ... знайомлять нас з характерами народів, що створили ці мови" [4, с. 125].

Видатний педагог Софія Русова відзначала, що почуття любові до Батьківщини, рідного краю та народу формується за умови, що навчання і виховання проводиться на національному підґрунті [1, с. 14–15].

Костянтин Ушинський надавав рідній мові винятково пріоритетного значення у житті народу. "Покоління народу, – зазначав він, – проходять одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові – у спадок для нащадків." [4, с. 123].

Надзвичайно важливо на заняттях з української мови у вищій школі розкривати всебічно студентам питання ролі рідної мови в житті народу, у національному вихованні дитини, навчити майбутніх педагогів дивитися на світ "очима рідної мови", "відчувати пахощі рідного слова", розвивати "дар слова".

Продемонструвати студентам силу і потенціал рідного слова можна за допомогою показу синонімічного чи фразеологічного багатства української мови, виражальних можливостей рідного слова тощо. Нижче подаємо зразки завдань і вправ з творчим компонентом.

Вправа 1. Прочитайте вірш. Зверніть увагу, що всі слова у них розпочинаються з однієї літери. Які асоціації викликають у вас ці вірші? За допомогою яких засобів досягається милозвучність?

*Сипле, стеле сад самотній
Сірий смуток – срібний сніг.
Сумно стогне сонний струмінь,
Серце слуха скорбний сміх.
Серед саду страх сіріє.
Сад солодкий, спокій спить.
Сонно сипляться сніжинки.
Стихли струни, стихли співи,
Срібні співи серенад.
Срібно стеляться сніжинки –
Спить самотній сад. [6, с. 66–67]*

Спробуйте скласти невеличкий вірш взявши за основу одне із запропонованих слів: "дядько", "слово", "думка", "лелека".

Вправа 2. Прочитайте. Чи знаєте ви що таке коломийки? Випишіть слова, утворені суфіксальним способом, позначаючи при цьому словотвірні суфікси. Поряд у дужках запишіть слова з твірними основами.

*Та піду я в полонину та в полоняночку,
Вирубаю яворика та й на колисочку.
Та завішу колисочку я на яворочку,
Та буду в ній колихати малу дитиночку.
А я буду колисати, а вітер – гойдати,
Аби моїй дитиночці добре було спати.*

Назвіть у виписаних словах значущі частини. Що вам відомо про тематику коломийок? Спробуйте створити власну коломийку, звертаючись до словників діалектних говірок, "Української міфології" та "Енциклопедії української мови".

Вправа 3. Прослухайте уривок з роману О.Стороженка "Марко Безсмертний" і напишіть за аналогією твір-оповідання про те, як могли утворитися такі козацькі прізвища, як Неїжхліб, Панібудьласка, Убийвовк, Непийпиво, Дармограй, Ловивітер, Цьомко.

"Так запорожці – матері їх ковінька, нехай здорові будуть! – таке прізвище приложили. Не знаю, як і неньці сказать: Кобзою прозвали, от що!.. Вже було почали Підковою звать, бач, підкови розгинаю, а тут мені на лихо нечиста сила кобзаря принесла; співав собачий син, співав та й поклав кобзу, а я не доглядівся, де вона, сів на неї та й потроцив диявольську личину; от мене й прозвали Кобзою. Отаке, бач, прилучилось". (О. Стороженко).

Мова навчас українця шукати у світі красу, любов, добро, наповнювати ними своє буття. Українська мова – це душа українського народу, це голос його національної гідності і величі.

Використані джерела

1. Губко О.Т. Формування національної свідомості юнацтва у світлі ідей Софії Русової // Рідна школа. – 1992. – № 1. – С. 13–16.
2. Коновальчук М. Розвиток творчості молодших школярів : Система літературних завдань / М.Коновальчук. – К. : Шкільний світ, 2010. – 120 с. – (Бібліотека "Шкільного світу").
3. Райська Л.Г. Рідна мова у світобаченні вчителя початкової школи / Л.Г.Райська // Вісник ЧДПУ імені Т.Г.Шевченка. – Випуск 71. – Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2009. – С.99-104.
4. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. – Т. 1. – К.: Рад. школа, 1983. – 488 с.

Sichko Y.

THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' LITERARY CREATIVITY BY MEANS OF THE NATIVE LANGUAGE

The article deals with the problem of developing the literary creativity in the students of primary education department by means of the native language as the factor of rebirth of national culture and spirituality.

The notion of creativity is described in the article in details and creative writing is researched as its subdivision, which is closely connected to language reception.

The main point is the importance of educating future teaching staff concerning not only language skills of the students in different linguistic sections. Special attention is paid to the standards of speech of future primary school teachers, revival of national culture, recreation of intellectual and creative potential of Ukrainian students.

Using native language, native word is supposed to be the most effective tool that reflects the mentality and national character. The success in development of creative thinking and creative activity of students in the classroom during Ukrainian language classes depends on the language reflection.

The problem of educating new generation nowadays appears to be particularly acute and is associated with the trend of the international community. It is the vital issue in the educating teachers of language and literature (such as primary school teachers).

Developing the creativity of students successfully solves the problem of individualization and differentiation of education, the need of self-actualization, self-analysis skills and creativity, motivation in reaching the targets, teaches make their own inventions, discover new facts and phenomena, that helps to participate in the research work, which is essential to make a step forward.

Creative writing evokes emotional attitude and special attitude to human values, which are significant personal characteristics, that provide the ability of a person to be more sensitive to someone else's spiritual world. Creative writing is not the main target, but the means of spiritual and creative development, that is essential for comprehensive harmonious development of a personality.

The article emphasizes the role of native Ukrainian language, based on the points of view of prominent Ukrainian teachers.

We offer samples of tasks with a creative component, that demonstrate the power and potential of native speech and the richness of its expressive possibilities.

Key words: native word, The Ukrainian language, creativity, literary creativity, creative writing, mentality.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2015